

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شاگردلیک آدابى

رضاء الدین بن فخر الدین

حاضر لایانہن روحى اوچون تکرى تعالى دان رحمت دیله ییگز

فهرست

علم.....	۴
برنجی وظیفه (درس و اوقو ترتیبی).....	۸
ایکنچی وظیفه (نیت).....	۱۲
اوچونچی وظیفه (استاذ اختیار ایتمک).....	۱۷
دورتنچی وظیفه (شریک اختیار ایتمک).....	۲۳
بشنچی وظیفه (فراغت، تجرد، طنچلق).....	۲۷
آلتنچی وظیفه (اجتهاد = طرشمق).....	۲۹
یدنچی وظیفه (علمی حرمتلو طوتمق).....	۳۷
سکزنچی وظیفه (همت و غیرت).....	۳۹
طوقزنچی وظیفه (تحصیل نلڭ موافق وقتلری).....	۴۴
اونونچی وظیفه (کتاب=یا:ایلیمک).....	۴۵
اون برنجی وظیفه (مکتب نظاملرینه اطاعت ایتمک).....	۴۹
اون ایکنچی وظیفه (نظافت و طهارت).....	۵۲
اون اوچونچی وظیفه (اقتصاد).....	۵۷
اون دورتنچی وظیفه (هنر=صنعت).....	۵۹
اون بشنچی وظیفه (حسن خلق).....	۶۴
خاتمه.....	۶۹

علم

علم، دنیا و آخرتده اوزینه فائده سی و یا که ضرری اوله جق نرسه لرنی بیلک، دیمکدر. علم انسانلرغه خاص اولغان بر صفتدر. علمدن باشقه صفتلر، مثلا باتورلق (بهادرلق) جوماردلق، شفقت ایتوچیلک کیبلر بعض وقتده باشقه حیوانلرده هم تابولور.

علم ایستمک، بنده لر اوستونده اولوغ بورجدر. الله تعالی حضرتلری «بیلگان شیلرکرنی، بیلگان کیمسه لردن اوگرنیگزل!» دیه پیورمشدر. هم «بیلگان کیمسه لر ایله بیلگان کیمسه لر، بر درجه ده اوله آلورلرمی؟ اولمازلر!» دیمشدر. اوشنداق رسول اکرم افندمز (محمد صلی الله علیه وسلم) دن اوشبو حدیث شریفلر روایت ایدلمشدر: (۱) هر مسلمان ایچون علم ایستمک فرضدر. (۲) علم تحصیل ایدوچیلردن رضا اولوب، فرشته لر، قناتلرینی ایندروب طورلر. (۳) علم یولینه کرگان کیمسه فی الله تعالی جنت یولینه کرگزر. (۴) الله تعالی حضرتی، فرشته لر، بر کوک اهلی حتی که او یالرنده اولغان قمرسقه لر، صوده اولغان بالقلر، علم اوگرتوچیگه رحمت هم دعا قیلورلر. (۵) علم ایسترگه دیه اوندن چقغان کیمسه،

قایتوب کرگانچه الله تعالى یولنده حساب ایدلنور. ۶) قیامت کوننده پیغمبرلر،
آدن صوڭ عالمئر، آدن صوڭ شهیدلر شفاعت قیلورلر. ۷) آز علم کوب
عبادتدن خیرلودر. ۸) علم ایستگان وقتده وفات اولغان کیمسه، پیغمبرلردن
گنه توبان اولغانی حالده الله تعالى حضرتینه یولقور. ۹) عالمئر، پیغمبرلرنڭ
وارثلریدر.

بونلردن باشقه حدیثلر هم کوبدر. ایمدی یول باشچیمز بولغان حرمتلو پیغمبرمز
حضرتلری، اوشبو روشده مدح ایتکان نرسه نی ایستمکمز هم بورج هم الوغ
بخت و سعادتمزگه ده سبب اولور.

حضرت علی (رضی الله عنه) «الله تعالی دشمنلرغه مالنی و بزگه علمنی بولوب
ویردی؛ لکن بز تابوشلی چقدق؛ آنڭ ایچون مال بتدکی حالده علم آرتمقده در»
دیمشدر.

عبد الله بن مسعود (رضی الله عنه) حضرتلری، علم ایستاوچیلرنی کورر ایسه
«مرحبا! حکمت چیشمه لری! قارانغولق شمعلری! ایسکی کیوملی یاڭا کوڭلیلر!
هر قبیله نڭ چاپکهلری!!...» دیور ایمش. حضرت علی (رضی الله عنه)

علم نڭ مرتبه سی الوغ ایدکی اشبوندن معلومدر: هرکده کوبی آزمی علم دعواسی اوله در، علمی بار دیگاندن شادله در، نادان دیگاننی ایشدرکه رضا اولماید» دیمشدر. امام شعبی حضرتلری: «همدانن بر فقیر کشی اولدیغم حالد هجاج حضورینه کردم، علمم سببندن، بای هم سید اولدیغم حالد هجاج حضورندن چقدم» دیمشدر. چونکه علمده کامل ایدکینی بیلگان صوڭ هجاج کوب وظیفه لر تعیین ایتشدر.

علمی کیمسه وفات اولدیغی حالد اسمی همیشه قالددر. عالم لر قبرده یاتسه لرده ترکلدر؛ اما نادانلر؛ یر اوستنده یورسه لرده اولکلدر. علمک تقوالقغه سبب، تقوالق، دنیا و آخرته بختلو اولقغه سببدر. علمک، انسان ایچون مبارک بر زینتدر، و هر بر فضیلتنڭ گوزلیدر. علم، هر آورلقدن قوتولورغه سببچیدر. علمک بتمای طورغان خزینه در. علم دنیا صوقرلغندن، آخرت عذابدن خلاص قیلوچی نوردر. علم اولاقده ایداش، غربته سرداش، دوستلر حضورنده زینت، دشمنلرغه قارشو اوتکن قورالدر. علم تحصیل ایتکان کیمسه نڭ مقصودلری، اوزینه قارشو کلوب کوتمکده اولور. علم، الوغ منصبدر که،

اوشبو منصب میسر اولغان صوڭ انساننڭ باشقه منصبغه احتیاجی اولماز، علمی اولغان کشیگه الوغ و چکوک ایشکلر جمله سی آچق اولور. علم ایله شریعت حکملری بیلنور، الله تعالی گه اطاعت هم عبادت قیلنور. علم ایله حلال هم حرام بیلنور، انسانلرنڭ قیمتلری آرتور. اوشبونڭ ایچون علمی اخلاص و محبت ایله ایستمک تیوشلی اولور. لکن علمی تحصیل ایدوچیلر ایچون بر قدر وظیفه لر واردر که، رعایه سی لازمدر. یولنچه یورلماذکنده مقصودغه یتشمک مشکل اولدیغی کی، وظیفه لرنی رعایه ایدلنماز ایسه علم تحصیل ایتک مشکل اولور، یا که تحصیل ایدلما ی قالور. مذکور وظیفه لر حقنده، بز اوشبو رساله ده هم بحث ایده جکمز.

برنجی وظیفہ (درس و اوقو ترتیبی)

علم اوقومقدہ اوزینک ترتیبی ایله اوقومق تیوشلیدر. یعنی کرکلردن مقدم بیک کرکلرنی، و کرکازلردن الک کرکلرنی اوگرنورگه کرک اوله در. بیک کرکلر ایسه فرضلر، آندن صوڭ واجبلر، و آندن صوڭ سنتلردر.

فرضلردن، اوزینک باشینه الک کلگانلرنی یا که الک کیکله جکلرنی (بو ایسه فرض عین اولور) بیلوب حاضرلنوب طورمق تیوشلی اولور. مثلاً بالغ اولدیسه بنده گه ایمان و اعتقاد و آندن صوڭ نماز و طهارت هم غسل علملرینی بیلمک فرضدر، اگر ده شهر رمضان یتسه روزه علمینی، اوشنداق بای اولسه زکات هم حج علملرینی بیلمک فرض اولور. سودا ایله شغللنورگه کرشسه اول وقتده سودانک شریعت قاشنده اولغان حکملرینی بیلمک کرکدر. اوشنداق باشقه برار کسب ایله شغللنسه، شول نرسه نلک هم شریعتچه اولغان علملرینی استمک تیوشلی اولور. امام محمد بن حسن (رحمه الله تعالی) حضرتلری، «زهذلک طوغروسنده کتاب تصنیف ایتسه چئی!» دیدکلرینه قارشو «سودا حقنده شریعت حکملرینی بیان ایدوب کتاب تصنیف ایتدم» دیه جواب ویرمشدر و بو

جوابيله، زهدلک، تقوالق معامله لرده شریعت بیورغانچه اولمقدن باشقه نرسه دگل، ایدکنی بیلدرمشدر.

اوشنداق بالغ اولغان کیمسه لرنک جمله سینه اخلاق علینی بیلک لازمدر، مثلا توکل، توبه، صبر، رضا، خوف، رجا، تواضع عفت هم بونلرنک ضدلرینی بیلک تیوشلیدر. چونکه بو نرسه لر ایله (فرض عین اولدیغی سبیلی) عمل ایتک بنده اوستنده بورجدر. اگرده علملری بیلنماز ایسه اول وقتده بونلر ایله عمل قیللق ممکن اولماز.

فرض کفایه لرنی اوگرنگ هم فرض کفایه در. بعض وقتلرده، بعض کیمسه لرکه گنه کرکلی اولغان شیر، مثلا جنازه نمازلی کبی فرض کفایه در. لکن شهرده یا که قریه ده بو کبی فرض کفایه لرنی بیلوچی و یا که قیلوچی اولماز ایسه، اول چاغنده فرض عین که ایلا نوب، شول اورنده اولوب، واقعه نی بیلگان کیمسه لر، جمله سی گاهلی اولورلر. اوشبو سبیدن فرض عین لرنی اوگرانگان صوگنده کیچکای، فرض کفایه لرنی بیلک هم تیوشلی اولور.

اوزینک سلامتلیکینی صاقلامق (حفظ صحت) روشلرینی و عمللرینی اوگرتمک مستحبدر، لکن بعض عالمر، یونی هم فرض کفایه دیشلر. رسول اکرم افندمز (صلی الله علیه وسلم) نڭ دوا استعمال ایتدیکی معلومدر^۱.

الحاصل علم بیک کوب. اما عمر بیک قیسقه و آز اولغانلغی ایچون بیک کرکلر صوڭنده کرکلرنی تحصیل ایتک، همده ممکن قدر بولنچه غنه یوررگه تیوشلی اوله در. مثلاً فرض عین اولغان اعتقادات علی سلف اصولنچه اوقولغانده صبی بالالر، عمرلرنده مکتب و مدرسه کورمگان عواملر و خاتون قزلر آڭلارلق درجه ده یڭلدر.

اوشنداق اصحاب کرام و سلفلر عادینه قاراغانده اعتقادلرنڭ دلیلری ایله بیلیمک مشکل دڭلدر. چونکه بونلر قاشنده اعتقادلرنڭ دلیل قرآن ایله حدیث اولوب، شونلردن اوتمازلر ایدی. حالبوکه قرآن و سنتده اولغان اعتقادات دلیلری بیک آچیق، آزغنه اولسه ده صرف و نحو بیلگان شاگردلر^۲ آڭلارلق درجه ده یڭلدر.

۱ صحیح البخاری، کتاب الطب

۲ درست ترجمه لری ایله مکتب شاگردلری و ابتدائی صنفلر هم بیورلکدر.

اعتقاداتى بېلگان صوڭ رسول اكرم و صحابه لردن ميراث اولوب قالغان، باشقه
علملر تحصيل ايدنور. خصوصا رسول الله (صلى الله عليه وسلم) نڭ سرتى
(طوغانندن باشلاپ اولگان كونينه قدر اولغان احوالىنى، نسل و نسلبرينى،
خليفه لرينى و اسلام حقنده اولغان خدمت لرينى) اوقومق تيوشليدرو. بو علم ايسه
بردن اسلام محبتينى اورناشدرغان ايچون وايكنچى دن شاگردلرنڭ ذهنلرينى
آچوب نورلاندرديغى ايچون، محض فائده در. سير على بېلگان كيمسه
كوڭلنده، اوزى هيچ سيزمازدن رسول اكرم پيغمبرمزنڭ، الله تعالى نڭ حق
رسول ايدكى تمام هم محكم اورناشور. بوندن صوڭ، اوزينڭ باشقه، دين
كركلرينى، آندن صوڭ دنيا كركلرينى (مثلا حساب، جغرافيا كې) جمله سيني،
وقت و زمانى ايله اوقور، اوگرنور.

ایکنجی وظیفه (نیت)

علم تحصیل ایتکده اولغان کشتی نیتنی درستلک و یا که درستلرگه طرشمق تیوشلیدر. نیت، کوکل ایچنده اولغان فکر (اوی) دیمکدر.

علم یولنده یورگان، درس خانه لرگه کرگان شاگرد ایچون اوشبو نیتنی درستلک، الوغ بختدن اولور. رسول اکرم افندمز (صلی الله علیه وسلم) «عمللرنک ثوابلری، نیت برابرینه یعنی نیتکه کوره اولور» دیمشدر. و دخی «کوب عمل اولور، دنیا عملی صورتنده کورلسه ده. ایزگو نیت سببندن آخرت عملندن حساب ایدلنور، و کوب عمل اولور، آخرت عملی صورتنده کورلسه ده بوزق نیت سببندن دنیا عملندن حساب ایدلنور» پیورمشدر.

نیتلری درست کیمسه لرنک عمل دقتلری، کوب عبادت و الوغ عمللر ایله طولی اولور.

اوشبو سبب ایچون، اوقومقم و علم تحصیل ایتکم ایله طشم ایچم نورلانسون ایدی، بر قدر اولسه ده نادانلغم کیموسه ایدی، اوشنداق باشقه لرغه خصوصاً قوم و قبیله مه و اسلام قارنداشلر مه اوگرتسه م ایدی، رسول اکرم (صلی الله

عليه وسلم) نڭ مبارک يولينه و شريعتينه خدمت ايتسه م ايدى، الله تعالى
حضرتى و يرگان عقل و سلامتلك نعمتلىرينه علم سببلى شكر ايدى بلسه م
ايدى، الله تعالى حضرتى رضا اولوردای اعتقاد و عمللر اوزرنده دنيادن
اوتوب، افندمز رسول اکرم (صلى الله عليه وسلم) نڭ شفاعتینه لايق اولسه م
ايدى؛ ديه نيت ايتک (چن کوکلدن فکرلک) هر بر شاگرد ايچون تيوشلى
اولور. بونڭ حاصلی ايسه، الله تعالى حضرتينڭ رضالقيني تابسه م ايدى ديمکگه
قايتور.

چونکه الله تعالى نڭ رضالقي نيت ايدملگان علم، فائده سز علمدر. فائده سز علمدن
کوب مرتبه صغنمشدر.

علم سببلى الوغ و و حرمتلى کشى اولوب ده، خلق آراسنده قدرم بلند
اولسون، سوزومده يورسون، و شول سببلى دين يولنده خدمت ايتسه م ايدى،
ديه نيت ايتک هم درست ديمشدر.

علم تحصیل ایتکدن اصل مقصود ایسه، ییلوب عمل ایتکدر. عمل قیلورغه سبب اولمغان علم ایله، فائده آلورغه ممکن اولمغان خزینه ایکیسی بر درجه ده در. حتی که عملسز علم، الله تعالی حضورنده بنده نڭ اوز ضررینه دلیل اولور دیمشدر.

لکن نیتی درستلای آلامین دیه؛ علم یولندن چقمق و تحصیلدن توقتامقده درست دگلدر. بلکه اوقومق، کرک نیت درست اولسون، کرک درست اولماسون، مطلقا تیوشلیدر. اگر ده «حاضرده نیتی درستلای آلامد ایسه ده، بلکه یکله جکده الله تعالی حضرتینڭ مرحمتی اولور، دوستلرم» دیگان فکر، کوکلینه توشه باشلار ایسه، عین نیت درستلک اولور.

خبرلرده «بر کیمسه گرچه بوزق نیت ایله علم تحصیل ایتکان اولسه ده، بر حاصل اولغان صوڭ، بو کیمسه نڭ نیتینی، علم اوزی درستلر» دیگان سوز کلمشدر. الوغ عالملرنڭ بریسی اولغان مجاهد حضرتلری «علم ایستگان وقتمزده، آیتورلک یخشی نیتمز یوق ایدی، الله تعالی حضرتلری صوڭندن نیت درستلکنی میسر ایتدی» دیمشدر. اوشنداق سفیان ثوری حضرتلری «علمی الله تعالی دن باشقه ایچون تحصیل ایتکان ایدک، لکن علم بزنی بو نیتمزده

قویمادی، بلکه ین الله تعالی دن باشقه ایچون اولورغه رضا اولماین، دیه بزنی اوزینه یارتدی (نیت درستندی دیمکنی اراده قیله در) «...» دیمشدر.

بو کبی اشلر، اولگی زمان کشیلرینه، یا که بیک آز کیمسه لرگه گنه اولسه اولور، دیه اوز اوزینی کیمستورگه دلیل یوقدر. بلکه اولگی زمانده اولغان کبی حاضرگی زمانده هم اولور. الک حاملزده نیتمز بوزق ایدی ده صوکره درستندی دیوچیلر آز اولسه ده سویلگانلری یا که سویلسه لرده، سوزلری بزگه یتشمای قالغانلری بلکه صانسز کوبدر.

کرک اول زمانده اولسون، کرک صوگ زمانده اولسون، الله تعالی حضرتینک رحمتدن امیدسز طورمق الوغ گاهدر. چونکه آنک رحمت ایشکری آچق، و مرحمت قویاشلری هر اورنغه و هر کم اوستینه توشمکده در.

بو سوزلردن مقصود ایسه، تحصیل وقتنده نیت درستلنوی ایچون اجتهاد ایتک، ناگاه درستلنمز ایسه قاچان اولسه ده بر درستلنونی امید ایدوب همیشه غیرت و محبت ایله اوقومق، اوگرتمک تیوش ایدکنی بلدرمکدر. بوزق نیت ایله نادانلقنی قارشو قویار ایساک، نادانلقنک ضرری کوب مرتبه لر ایله آرتق و کوچلی ایدکی

ظاهر اولور. عقلی کیمسه لر: ایکی ضرر اوچرار ایسه، ییگلرگینی اختیار ایدرگه
تیوشلی اولور، دیمش لر.

اوچونچی وظیفه (استاذ اختیار ایتک)

شاگردلر ایچون استاذ اختیار ایتکان وقتده، تقوی (دیندار) یاشلیرک، کورکام خلقلی، پاک نسللی، یومشق سوزلی، صبرلی، تیران علی، مرحمتلی، طمعسز، شفقتلی استاذنی تابارغه طرشرغه تیوشلی. اگرده بو کبی کیمسه تابولماز ایسه، تابولغان مقداری هم یاراب طور. کشینک اوزندن مقدم استاذینی صورارلر و استاذینه قاراب هم معامله قیلورلر.

ابو حنیفه (رحمه الله تعالی) حضرتلری کوب فکر (اوی) صوگنده، ستاذلق ایچون حماد حضرتلرینی اختیار ایتشدر. «حمادنک علمی کوب ایدی، اوزی حلیم، وقارلی هم صبرلی کشی ایدی، شونک ایچون استاذ ایدوب حضورنده دایچیلق قیلدمده علمندن هم الوشمینی آلم» دیمشدر.

یوقاروده دیدکمز روشحه کامل استاذغه طوغری کلک میسر اولور ایسه، آنی حرمتلی طومتق و هر اشنده آگا کیگاش قیلوب و آنک اختیارینه قاراب معامله قیلحق تیوشلی اولور. خصوصاً درس و کتابلرینی اختیار ایتکده، آنک فکرنچه اولحق لازمدر. آنک ایچون تجربه اهلی اولغان استاذلر، هر علمنک لایقی اولغان

شاگردنی و هر شاگرد ایچون موافق اولغان علمنی بیلورلر. محمد بن اسمعیل البخاری حضرتلری، علم تحصیل ایدر ایچون، محمد بن حسن (رحمه الله تعالی) حضورینه کلوب نماز مسئلهسنی تکرار قیلورغه باشلادیغنده «سنک طبیعتک، حدیث علمینه موافق کورله در» دیه حدیث عالملری حضورینه یبارمشدرد. اوشبو سبب ایچون امام بخاری حضرتلری، حدیث علمنده، برنجی مرتبهده کامل امام اولمشدرد.

عالملرنک جملهسنی ده حرمتلو طوتمق لازم ایسهده، استاذنک حقی دخی باشقهلدن آرتقدرد. شونک ایچون استاذنی عزتلو بیلک و حرمتینی کامل صاقلامق تیوشلیدرد. حضرت علی (رضی الله عنه) «بن، علم اوگرتکان کشینک قولیدر من. ایسترسه بنی صاتسون، ایسترسه خدمت ایتدرسون، ایسترسه آزاد ایتسون!» دیمشدرد.

آتا ایله آنا، مشقت یورقی اولغان بو دنیاغه یکلورگه سببیچی اولدقلری حالده استاذ سعادت یورطی اولغان اوجماخغه واررغه سبب اولمقدهدر. اوشبو حکمت ایچون استاذ حقی آتا ایله آنا حقندن آرتق هم مقدم دیمشلدرد.

استاذ ایچون یاشرون و اشکاره ده دعا ایتمک تیوشلیدر. ابو حنیفه (رحمه الله تعالى) حضرتلری «حماد وفات اولغاندن بو کونگه قدر، اوقوغان نمازلرم صوگنده حماد ایچون، آتام ایله آتام ایچون، اوزمدن اوقوغان شاگردلرم ایچون، دعا قیلماي قالدیم» دیمشدر.

شاگرد اولغان کیمسه، استاذینک غیبتینی سویلاماز، کشتی سویلر ایسه رضا اولماز، بر چیت که کیدر، ضرورت اولغانده آلدندن یورمز، اورنینه اوطورماز، اذندن باشقه حضورنده سویله شماز، عرف و عادتلرگه خلاف روشده ایشکلرینی تارتماز، آچوندن قورقور، گاه اولغان اشلرده قوشقانینی یرینه کتورر، بالالرینی و جمله یاقین و دوستلرینی حرمتلر و الوغلار. ابو حنیفه (رحمه الله تعالى) حضرتلری «حمادنی حرمتلدیکم سببندن آنک خانه سی (یورقی) طرفینه آیاقلرمنی اوزاتمادم» دیمشدر.

شاگرد اولغان کیمسه، ممکن اولغان صورتده استاذینک خدمتینی ایدر. قاضی خفرالدین حضرتلری، الوغ عالملرنک برسی ایدی، کندیسی شول زماننک سلطانی هم حرمت قیلور ایدی. اوشبو درجه لرنی استاذمنی حرمت ایدوب، تابدم،

استاذم ابوزید الدبوسینک آشینی پشیره در ایدم و باشقه خدمتترینی هم قیله در ایدم» دیمشدر. بخاراده الوغ عالمردن برسی مسجده شاگردلرینه درس ویردکنده بعض ساعته آیاق اوزرینه طورر ایمش. شاگردلری طرفندن بو حالگه تعجب ایدلرکنی بلوب «استاذمنک صبی بالاسی، اوزینک ایداشلریله اویناب یوردکنده گاه وقتده مسجد یانینه کچله لر، شول بالانی کوردکنده استاذمنی الوغلاب آیاق اوزرینه طورام» دیه سببینی بیان ایتمشدر.

سدید الدین الشیرازی، اسملو بر عالم ذات؛ اوغلم علم اهلی اولسه ایدی دیگان کیمسه، علم و فضل اهللرینه حرمت ایتسون؛ غریب و مسافرلرگه شفقت و مرحمت کوسترسون؛ بو کچی کیمسهنک اوغلی عالم اولور. اکرده اوغلی عالم اولماز ایسه اوغلینک اوغلی عالم اولور، دیمشدر.

حضرت عبدالله بن عباس (رضی الله عنهما) عالم صحابه لردن برسی اولدیغی حالده، زید بن ثابت حضرتلرینک آتینک تزگنینی طوتوب طورر ایمش. هم ده «رسول اکرم، الوغلمرغه بو روشده خدمت کوستررگه بیورر ایدی» دیمشدر.

بيلمگان شيلرنى (دين اسلامده كركلو اولغانلرنى)، اوگرتوچى كيمسه، ايستر الوغ،
 ايستر كچكنه اولسون؛ ايستر فقير، ايستر باي، اولسون اوگرتمك تيوشليدر. بو
 خصوصده عارلتمك درست اولماز. لکن استاذ قيلور ايچون يوقاروده ديدكوزچه
 صاف كوگكلى رياسز، دعواسز، تحملى، تقوا كيمسهنى تابارغه طرشمق
 تيوشليدر.

بخاراغه اوقور ايچون وارمقده اولغان بر شاگرد، سمرقند شهرنده بر حكيم
 حضورينه كروب، اوزينك مقصودى حقنده مشورت (كيگاش) ايتمشدر.
 حكيم ايسه بو شاگردكه: بخاراغه وارغان ساعت ايله درس باشلامقك موافق
 اولماز؛ چونكه تيزلكده بر كمسهنى استاذ ايتساك، احتمالكه اول كيمسهنك
 خلقى و فعلى سگا اوشمازده، آنى قويارغه مجبور اولورسك، استاذ اولغان
 كيمسهنى ايسه تاشلامق كوب وقتده علهدن الوشسز قالورغه سبب اوله در،
 بلكه بر ايكي آي مقدارى طوروب، فكر و عقل اهللرينه مشورت ايدوب،
 شونك صوگنده استاذنى اختيار ايدوك بىك مناسب اولور» ديه گوزل كيگاش
 ويرمشدر.

عقللى كىمسەلەر «طېبىگىنى رىنجتور ايساڭ شىفا تابا آلمازسىڭ، استاذىگى رىنجتور
ايسەڭ، نادان قالورسىڭ» دېمىشلەر.

دورتنجی وظیفه (شریک اختیار ایتک)

شاگردلر ایچون، سبقلرنده اجتهدالی، گوزل خلقلی، بیلگان ایله عمل ایدوچی، ادب و انصافلی، شریکلرنی اختیار ایدوب، یالقاو، کوب سویلاوچی، کشی آراسینی بوزوچی یمان اشلرگه اوگرتوچی کشیدن کولوچی کبی بوزق خلقلی شریکلردن بیک یراق اولورغه تیوشلی.

شاگردلرنک آله واره مقلرنده یا که آرتده قالمقلرنده، شریکلرنک الوغ اثری وار ادیکی معلومدر.

یخشی و اجتهدالی شریکلر و ایداشلرنی اختیار ایتک، شاگردلر ایچون سبقدش و صنفدش اولوق طوغروسینه غنه خاص اولمای، بلکه هر وقتده، لازم و کرکلی بر قاعدهدر. چونکه بر کیمسه نک نه کبی فعلده و نه کبی خلقده ایدکینی بیلورگه قصد ایدلسه، ایثک اول، اول کیمسه نک اوزینی صورمای، بلکه کیم ایله ایداش و یولداش ایدکی تفتیش ایدلنهدر. اگر ده یولداشی یخشی اولور ایسه بو کیمسه نک هم یخشیلیغی ایله؛ یمان اولور ایسه، بونک هم یمانلیغی ایله حکم ایدلنور.

حكايت ايدلنور: بر قدر خلقلر، مسافر اولوب بر شهرگه كلكلرنده، شهر خلقينه «شهرگزنك يخشيلري كيملرده، اوصاللري كيملر ايدكني ايكي كونده بيلوب تمام ايتدك، آنك ايچون اوز آرامزده اولغان يخشيلر ايله اوصاللر اوزمزگه معلوم ايدى. بونلرنك هر برى سزنك شهرگزن خلقندن دوستلر ياصاديلر، البته بزنك يخشيلرمزنك دوستلري يخنش، و اوصاللرمزنك دوستلري ده اوزلري كبك اوصاللر اولسه كرک» ديمشله.

ايمدى، اش بويله اولديغنده، بن اوزم يخنش اولغانم صوگ، ايداشم يمانلغندن نه ضرر اولور؟!.. ديمك ياگلش و تيوشسزدر. يمان يولداش تيرچى اودى مثالنده در بر وقته اوچقونى توشوب كيومگنى ياندر.

احق شريكلرنك يمانلقلرى قدر، يغوشلى^۱ و ضررلى نرسه دنياده يوقدر. عقللى كيمسه لر: احقنك يولداشليغينه صبر ايتكان كشى هم احقدر» ديمشله. مالك بن دينار حضرتلري ياننده، بر ات وارلغنى كورگان كيمسه لر، بو خصوصده

اوزندن صورمشلر بونلرغه جوبانده «بوات دگل، یمان یولداش احمق اییداشدن یخشیراق اییداش» دیمشدر.

کوب سویلاوچی شریکلر هم عمر آشاوچیلر، وقت اسراف قیلوچیلردر. بولمه دن بولمه گه، کشیدن کشتی گه یوروب سوز سویلاب یوروچیلر، مکتب و شاگردلر ایچون، کوک قضاسی، یر بلاسی اولور. بوندای شاگردلرنک ضرری جمله علم تحصیل ایدوچیلرگه ایرشه در.

کوب سویلاوچیلرنی، سلفلر برده سومازلر ایدی. اعمش حضرتلری «بز شوندای قوملرنی کوردک که، آیلر ایله کورشمای طور دقلری حالده، اوچراشورلر ایدی (حالکڑ نیچوک؟ یخشی) ایله سوزلری بتار ایدی، اما مال کرک اولسه، شول ساعت ایله یارم دولترلینی بولوب ویرمکن هیچ قورقمازلر ایدی؛ اما بر کونده اولغان قوملرنی کوره مز؛ بر کون طور بغنه اوچراشدقلری حالده، حتی تاوکلرینک اسانلکلرینه قدر صوراشه لر، ناگاه آرالرنده مال حاجت اولق مسئله سی چقسه، بر اورلق ویررگه قوللرندن کلمایدر» دیمشدر. الله تعالی،

اعمش حضرتلرینه رحمت ایتسون! اگرده بزنگ بو زمانمیزی کورسه ایدی، نه ایتور ایدی ایکان؟ ...

یالقاو ایله شریک اولغان کیمسه هم اوزینگ مقصودینه ایرشودن محروم قالور. ابوبکر انخوارزمی حضرتلری «هیچ وقتده یالقاو لرغه یولداش اولمه! آنک ایچون کوب یخشی کیمسه لر اولور، یولداشلرینگ بوزوقلقی سببلی یمان اولورلر. احمق کشینگ احمقلقی، عقلی و فهملی کیمسه گه تیز اورلور (آوشور)، اودی کومرنی کلگه صالسلک شول ساعت ایله سونه در.» معناسنده بر شعر سویلشدر، هیچ شبهه یوقدر که دیدکلی غایت طوغریدر.

اگرده الله تعالی، یخشی و فهملی، هم تقوا و اطاعتلی شریک و صنفداشلی نصیب ایدر ایسه، بونی الوغ بخت دیب بیلورگه تیوشلی. هم بوندای سبقداشلرنی استاذ و معلملر روشنده حرمتلرگه و خاطرلرینی صاقلارغه تیوشلی. هر بر مسلماننگ حالنی رعایت ایتک ایله شریعت بیورسه ده، بو کبی سبقداشلرنی جمله کشیدن آرتق کوروب، هر وقتده خیر دعا و کورکام معامله ایله اولمق لازمدر.

بشنجی وظیفه (فراغت، تجرد، طنحلق)

علم ایچون تجرد ایتک یعنی ممکن قدر دنیا مشقتلرندن بوشامق تیوشلی اوله در. طوغان اوسکان یرلر، دوست خویشلر، کوب و قتده کوکلنی مشقتلندرگانلری ایچون، بونلردن کیسلوب یراق اورنلرغه کیتمک، هم کوب قایتوب کیلوب یورمازسزلیک، فائده لیدر؛ اوشبو سبب ایچون شاگرد و قتده خاتون آلق هم مناسب دگلدر.

بنده لرده ایکی کوکل اولمادیغی سبیلی، بو روشده دنیاغه تعلقلنمق (باغلامق) نك علم تحصیل ایتک ایچون الوغ ضرری وار ایدکی معلومدر. «اوزکونی بتونلای تابشرمای طوروب، علم، سگا اوزندن بر آرنی اولسه ده ویرماز» دیمشدر.

کوکلنی تورلی اورنلرده یورتمک، علم طوغروسنده اولغان شیر ایله کوب مشغول اولمق، اونودمقلقنی پیدا ایتدکی ایچون بوندای حاللر، شاگرد ایچون فائده سزدر.

علم تحصیل ایتک ایچون یراق اورنلرغه سفر ایلیمک و غربتچیلکلرنی اختیار
ایتک سنت عمللردن دیمشله. امام شعبی حضرتلری «بر کیمسه مشرقدن
مغرب که سفر ایتسه، اوشبو اوزون سفرنده شریعت مسئلهلرندن برگنه
مسئلهنی پیلوب یکلسهده، بو کیمسه ناک سفری ضائع اولمش دیورگه بنم
قدرتمدن کلمایدر» دیمشدر.

آلتىچى ۋەزىپە (اجتەھاد = طرشمۇق)

علم تحصيل ايدۇچى شاگرد بىك اجتەھادى (طرشوچان) اولمىقى لازمىدۇر. اجتەھاددىن باشقىدە دۇنيا مالىدە تابولمايدۇر. ايمىدى آخرت مالىدە ھەم دۇنيا مالىدە اولغان علم، اجتەھاددىن باشقىدە نىچۇك تابلۇر؟ ... اجتەھادى كىمسەلەر، مرادلرئىنە ايرشۇرلەر. بىكلى ايشكلر اجتەھاد ايدۇچىلرگە آچلۇر، دىمىشلەر.

ابو يوسف حضرتلرى «اوغلم وفات اولدى. قەبر قازوتوب جەھازلاب كومۇب يورسام، ابو حنىفەنڭ مجلسىدىن قالورمەن دىيە قورقۇب، اوغلنى جەھازلاب كوممىكى خەدمەتئىنى بىر كىمسەگە تابشۇردىم دە اوزم ابو حنىفەنڭ درس مجلسىنە كىتتىم» دىمىشۇر. شاگردلر ايچۇن ابو يوسف حضرتلرىنڭ اوشبو غىرەت ۋە اجتەھادى كوچرىچى ۋە غەربت اولورغە ياراسە كرىكى.

علم تحصيل ايدىر ايچۇن شاگرد اجتەھادى، استاذ اجتەھادى، آتا ۋە يا كە تربىيە ايدۇچىنڭ اجتەھادى ضرۇردۇر. اوشبو اوچ اجتەھاد بىرگە جىولسە، بىر تورلى يىمىش اولماي قالماسۇز.

اجتهادلی شاگردلر، کیچه‌لرده هم عادتدن آرتق یقولامازلر. چونکه اوزی یقولایان کشینک بختی ده یقولار ایمش. یوران آستونده یاتوب علم امید ایتکان کیمسه، چاپمگان یرنده ایکن امید ایدوچی قیلندن، عمرینی صرف بوش فکر ایله اوزدرغان اولور. کیچه‌ده عادتجه‌گنه یقولایان کشینک کوندزده کوکلی خوش و هر اشنده راحت ایله اولور. «بو علمنی نیچوک حاصل ایتدک؟» دیه صوروچیلرغه، الوغ حکیملردن برسی «کیچه‌لرده یاندروب بتورگان مایلرم، ایچکان صولرمدن آرتق اولدی» دیه جواب ویرمشدر.

اجتهاد دیمک، شاگرد اوزینک عقل و فرکینه، اوشنداق تن وو اعضالرینه ضرر کیتورماز صورتده یخشیغنه نظام ایله طرشمق، دیمکدر. بو تقدیرچه اوزینی خسته ایدر روش ایله اوقومق، اجتهاد دگل بلکه اوزینی خراب ایتک و عدالتسزلیک اولور. حالبوکه بزنک اسلام شریعتی، هر وقتده عدالت‌ده اولق بیورمشدر.

رسول اکرم افندمز (صلی الله علیه وسلم) حضرتلری «بو اسلام دینی، محکم اولغان بر دیندر، آنده عدالت اوزرنده حرکت ایله‌کڙ! اوزکڙکه دشمن کوستر

درجه‌گه ایرشدروب نفسک‌گه عذاب قیلله‌کړ! آنک ایچون آرغان (عاجز قالغان)
 حالنده یوررگه استگان کشی مقصودینه‌ده یته آلماز، آتلانغان آتینی‌ده سلامت
 قالدردماز» دیمشدر. و ایکنچی بر حدیث شریفده «نفسک آتلانغان آنکدر، آکڭا
 هر وقتده شفقتلی اول!» دیمشدر. رسول اکرم افندمز (صلی الله علیه وسلم) نڭ
 اوشبو سوزلری هر وقتده قاعده و اولچاو اولورغه تیوشلیدر. بلکه اجتهاد دیمک
 یوقاروده دیدکمزچه نظام ایله تحصیل ایتمک، تکرار، فهم، سؤال، استفاده، شکر
 ایتمک دیمک اولور.

کوکلنده یخشی اورناشوب قالسون ایچون، درسلرنی قات، قات (تکرار)
 اوقومق هم تیوشلی اوله‌در. مقدم زمان عالم‌لری درسلرنی تکرار ایتدرمک
 حقنده بیک اعتبارلی اولورلر ایدی. حتی که بو کونگی سبقنی تکرار ایتدرمک
 ایله قالمای، اوتکان کون سبقلرینی هم بر قاعده بوینچه تکرار قیلدرلر ایدی.
 زرنوجی حضرتلری اوتکان سبقنی بیش مرتبه، آندن اولگیسنی دورت مرتبه،
 آندن اولگیسنی ایکی مرتبه، آندن اولگیسنی بر مرتبه تکرار ایتمکنی عادت
 قیلورغه تیوش» دیمشدر.

سبقلر، نه قدر تکرار ایدلسه ده فهم اولماز ایسه فائده سز قالور؛ شول سبیدن، درس لر نی فهملرگه طرشمق تیوشلیدر. آز درس، فهم ایله کوب اولور، بو کونگی درس یخشی فهم ایدلنور ایسه ایرته گی درس لر دن کوب نرسه لر، اوز اوزلگندن بیلنور اولگی عالم لر «ایکی حرفی حفظ ایتک (یادغه آلق) ایکی یوک کتابی ایشتمک دن یخشیراق، اما ایکی حرفی فهم ایتک ایکی یوک کتابی حفظ ایتک دن فائده لیراق» دیور لر ایش، اوشبونک ایچون اوزینه ویرلکان سبقی تکرار ایتک و فهم لب قویق برنجی درجه ده لازم اولور.

بیلگان و یا که شبهه سی قالغان اورنلری اولسه، استاذ و معلم لر دن، خواجه و خلفه لر دن، یا که اوزینک شریک و صنفدا شلرندن و باشقه بیلوچیلر دن صورتوب (سؤال ایدوب) آگلاتمق تیوشلی اولور. بویله ایتک علم نک اورنا شوب محکم اولوب قالوینه سبب ایدکی تجربه ایله معلوم اولمشدر. اوشنداق اوزی بیلگانلر نی ایکنچی بر بیلگانلرگه اوگرتمک، آرا ده هیچ بر بیلگانلری اولمادیغی حال ده دخی برگه برگه جیلشوب تکرار ایتک، سویلشمک (مذاکره ایتک) بیک فائده لی ایشدر.

صورغانلردن یا شرمک، صورمقدن عارلنک، شاگردلر ایچون الوغ عبیدر «بو علمنی نیچوک تابدک؟» دیه صوروچیلرغه، ابو یوسف حضرتلری «قزغانمادم اوگرتدم، عارلنمادم صوردم» دیمشدر. اوشنداق بو روشنده صوروچیلرغه ابن عباس (رضی الله عنه) حضرتلری «کوب صوروچی تیل، کوب فهم ایدوچی کوکل ایله تابدم» دیه جواب ویرمشدر. امام خلیل حضرتلری هم «علمک بیکلی اولغان خزینه، آنک آچقچی ایسه صورمقدر» دیمشدر.

لکن مذاکره دیمک، باقهلر مثالنده شاولاشیق، ایشاکلر روشنده آقرشیق، ایسرکلر قایلندن جراحتلی سوزلر سویلشمک، قوللرنی بوتامق دن عبارت دگلدر. عقلی کیمسه بوندای حاللرکه هیچ بر وقته تنزل ایتماز. بلکه مذاکره دیه، غایتده ادب و تربیه اوزرنده هر کیم اوزینک کوکلنده اولغان فکرنی ایرکلنب، آچیق ایدوب، سویلک که بر کیمسه سویلگان وقته هیچ کیم قاتشمای قرآن شریف دگلار روشنده دگلایب طورمقغه، صوکلندن آرادن بر کوب بلوچیسی جمله کشینک سوزلرینی جیوب ارادن درست و طوغریسنی تابقغه ایلولنه در. بونده ایسه نه شاولارغه حاجت وار، و نه قققررغه یول بار!!.. اگرده مجلسدن

بونڭ كېي ادبىزلىك اش ظاهر اولور ايسه، اول مجلسدن يراق طورمق لازم اولور. چونكه بو كېي مجلسنڭ صوڭى دشمنلقدن باشقه نرسه اولماز.

يىگان نرسه لر ايچون، كوتارلماي (تكبرلماي)، بلكه الله تعالى حضرتينڭ رحمتى سببلى نصيب اولدى، ديه بيلورگه، و طاقت يتكانجه الله تعالى حضرتينه شكر قيلورغه تيوشلى اولور. ابو حنيفه حضرتلرى «نينداي گنه نرسه بيلدم ايسه، شالنب، الله تعالى گه حمد و ثنا قيلور ايدم، شونڭ بركاتده بو علمنى تابدم» ديور ايمش.

شاگردلرنڭ الله تعالى حضرتينه كوب شكر ايدوچان اولمقلرى، اوشنداق تحصيل ايتكان علملردن اوزلرى هم قوم و ملتلى ايچون قائده اولسون ايدى ديه دعاغه عادت ايتكلرى، آغان علملرينڭ فائده لو اوله چغينه بر سونچلى علامت اولور.

علمكنڭ يخشى صاقلانوى ايچون، هر وقتده ياننده گنايلر و دفترلر حاضر اولورغه حاجتلى اولور. شونڭ ايچون اجتهادلى شاگردلر، نيچوك اولسه ده، اوز گنايلرندن اوقورغه و اوقوغان گنايلرينى اوز ملكلرنده بولندررغه غيرت قيلورلر.

کشی کڻابڻدن اوقومق بيک مناسب دگلدر. کڻاب جيئق، اوزى اوقوغان
کڻابلرني يئخشي صاقلامق، علمگه محلتلى اولمقغه دلييدر. امام محمد حضرتلرى،
اول حالنده الوغ بايلردن برسى ايدى، اوچيوز جان وکيل هم خادملىر گنه
اولنور ايدى. اوشبو زور بايلغنى علم يولنده صرف ايدوب تمام ايتمشدر.
اوشنداق اجتهدلى شاگردلر، هر وقتده و هر کيىمدن آز آز اولسهده استفاده
ايتک آرزوسنده اولنورلر. تايچى تايچى کول اولور، ديدکلرينه موافق آزالاب
جيولغان علم، صوگراق، کوب اولور. ابو حنيفه حضرتلى حماد حضورينه فقه
اوقورغه واردىغنده استاذى اولغان حضرت حماد «هر کون اوچ مسئلهنى بيلور
ايسه ک يارار. آندن آرتدرمه!» ديه بيورمش ايمش. استاذى امر ايتکلنجه هر
کون اوچ گنه مسئله بيلوب، اخيرنده ابو حنيفه حضرتلى، زمانه سنده برنجى
عالملردن اولمشدر. آز اولسونده بيلسون ديورلر. «قزو يورگان آرر، آقرون
يورگان وارر» مشهور بر سوزدر.

علم و فضل اهلی ایله تانشمق، و آنلرنڭ مجلسلرنده اولمق، الوغ غنیمتدر.
سلفلردن بر معتبر ذات «کوب عالملرنی کورگان ایدم، لکن استفاده ایدرکه
عقلم یتمدی» دیه قایغروب سویلر ایمش.

و دخی بو کونده بیلورگه تیوشلی سبقنی ایرتهگه قالدرماسسزلق تحصیلنڭ الوغ
شرطلرندن برسیدر. چونکه هر کون ایچون اوزینه خاص درس و شغل اولور.
بو کون شغلی ایرتهگه قالور ایسه، اش کوب جییلوب ذهن تارالوغه سبب
اولور، اولگی زماننڭ شاگردلری بو کوننڭ درسلیرنی ایرتهگه قالدرمقنی هیچ
درست کورمازلر، بلکه ممکن اولور ایسه ایرتهگی کون درسلیرنی بو کون
بیلورکه طرشورلر ایدی.

یدنچی وظیفه (علمی حرمتلو طوتمق)

علم تحصیل ایدوچی شاگرد، علم گه بیک محبت قویار، هم آنک بیک حرمتلو بر کمال ایدکینی آگلار، شونک ایچون کوچی یتکان قدرنچه حرمتلی ایدوب طوتار. «بر سوزنی بیکنچی مرتبه ایشدونده اولگی مرتبه ایشدوی کبی رغبت و اخلاص ایله دگلامغان کشی علم اهلی دگلدر» دمشلر.

مالک بن انس حضرتلری، درس وقتلرنده، علمی الوغلامق نیتیه طهارت آلور، صقالینی تارار، اورنده تزلنوب اوطورر و صوکره درس باشلار ایدی. رسول اکرم افندمز (صلی الله علیه وسلم) حرمتنی صاقلاب داوشنی آرتق کوتارماز و هیچ کیمدن آرتق کوتارتماز ایدی. اوشبونک ایچون شاگردلرنک، خصوصاً درس وقتلرنده، ککاب و کاغذ طوتقان زمانلرنده طهارت ایله اولمق باش، قول، کیوم صالوم صاف هم پاک اولورغه تیوشلیدر.

استاذ و معلملرنی، کیم اولسه ده اولسون، علم اهلینی و اوزندن کوب بیلوچیلرنی الوغلامق، قرآن شریف و شریعت ککابلرینی، کاغذلرینی حرمتلک، علمی حرمتلکندردر. شمس الائمة الحلوانی حضرتلری «بو علمی، ککابی حرمت ایدوم

سببى تابدم؛ هيچ بر وقتده طهارتسز قوليمه كاغذ طوتمادم» ديمشدر. شمس الائمة
السرخسى، ايچى كيتدىكى بر كيچهده، درس ايله مشغول اولوب اون يدى
مرتبه طهارت آلمشدر.

شريعت گابلى حرمتلو اولغانى ايچون، ضرورت يوق حالده، آنك اوستينه
باشقه نرسه لر قويىق، هم آنك طرفينه آياق صوزمق، تفسير، حديث كې
مبارك گابلىر اوستينه باشقه لرنى قويىق، الحاصل عرف و عادتده، ادبىزلك
كورلگان نرسه لرنى قيلمق الوغ عيب حساب ايدلنور.

سکرنجی وظیفه (ہمت و غیرت)

قوشلر، قنات ایله اوچدقلری حالده، انسانلر ہمت ایله اوچارلر. ہمتسز کیمسہلر کوزینہ، کچکنہ نرسہلر اولوغ اولوب کورندکده، ہمتی کیمسہلر گھف بیک الوغ اشلردہ کچکنہ کورلور. «ایرلرنک ہمتی تاولرنی قوبارر» دیمشلر.

علم یولی، بر مبارک یولدر، لکن بیک مشقتلی و آوردر، شویله اولسہدہ اوچی سعادت، صوکی کالت گہ باروب توقتامقدہدر. شونک ایچون، بو یولغہ کرگان شاگردلردہ ہمت ایله شادلق، اجتہاد ایله غیرت، کوچلی و محکم اولنورغہ تیوشلیدر. علم لذتی قدر لذت، ہیچ کیمدہ و ہیچ اورندہ و ہیچ وقتدہ اولنماز، علم یولندہ اولغان مختلر، هر نہ قدر کوچلی اولسہدہ، بہادر عسکر مثالندہ کوکرک ایله قارشو طورغان شاگردلرنک ہمتلرینہ مقاومت قیلہ آلماز، مغلوب اولور، امام محمد حضرتلری، کیچہلردہ طرشوب، مسئلہ بیلگان صوکی «پادشاہ بالالری، بو لذتدن مرحوملردر!...» دیور ایدی. ابو یوسف حضرتلرنک بیک راحت و لذت ایله علم تکرار ایتکانینی کورگان بر یاقینی، اوزینک ایداشلرینہ

«علم يولنده دنيا سنى اونوتدى! حالبوكه بن يخشى بيلامن بيش كوندن بيرلو

قارنى آچ!...» ديمشدر. همت بويله اولور، غيرت بويله اولور...

آتا آنا، طوغان اوسكان اورنلرنى قارنداش قebileلرنى، قالدروب يراق اورنلرغه

كيدوب تحصيل ايتمك، مكتب و مدرسه نظاملرينه و باشقه محنت و آورلقلرغه

صبر قيليق، نفس مرادلرندن اوز اوزىنى صاقلاب طوتمق، جمله سى «همت»

در.

بر شاگرده همت و اجتهاد جيولور ايسه، آنك تحصيل علم ايدوينه بتون دنيا

طرشسه ده مانع اوله آلماز، همت ايله اجتهادنى عادت ايتكان شاگردنك،

يكله چك كونده الوغ بر ذات اوله چفنده هيچ شبهه ايتمه كزا!...

علم تحصيلينه مانع اولغان نرسه فقيرلك دگل همتسزلكدرد. همتى اولغان

شاگردلر ايچون بو كونگه قدر، فقيرلك مانع اولمامشدر. بوندن صوڭ هم

اولماز.

دنيانك اڭ مشهور ذاتلرى، و اڭ بيوك عالملىرى، فقيرلىك عالمندن قالقوب
چقمشلردر. ابو حنيفه حضرتلىرى، اوزينك شاگردى ابو يوسف غه «زيرك
دگل ايدك، لکن اجتہاد و ھمتك سبيل بو درجہ گہ ايرشدك» ديمشدر.

ای عزتلو شاگردلر!!.. «اوقوغانز يارار. نه قدر طرشساقده آرتق كشي اولورغه
قدرتمز يتماز» ديمك كبي زبون فكرده اولمەك! بلکہ بلند طبيعتلى، اوتكن ھمتلى
اولوك! غيرت اولغان صوڭ، آرتق و زور عالم اولمقدن ھيچ مانع يوقدر. الله
تعالى نك سر و حكمتلرينه عقللر ايرشماز، مرحمتى ھم شو مسبتلى الوغدر. بتون
دنياغه درس يورمكده اولغان اسملىرى قيامتكه قدر قالغان عالملىرى، سز نك كبي
شاگردلر آراسندن دنياغه چقارمشدرد. كيكه چكده ان شاء الله تاريخ ايله آشنا
اولورسز، و شول وقتده بو سوزنك درست ايدكىنى آچيق ييلورسز. رسول اكرم
افندمز (صلى الله عليه وسلم) حضرتلىرى «الله تعالى اشلرنك بلندلرينى ياراتادر،
توبانلرينى دشمن طوتادر» ديمشدر. رسولز بويله ايتدكنده، تحصيل وقتنده
اوزمىنى كيمستوب، يالقاو لغمىنى پرده لر ايچون تورلى سبيلر كوستروب
طورمقمز ھيچ درست اولماز.

شیخ جمال الدین حضرتلرینی مصردن چقاردقلرنده، یاننده بر تین آقچهسی و بر
 أشارلق نرسهسی یوق ایدکنی بلوب سویسده اولغان شیعه لر (پرسیانلر)، بر قدر
 آقچه جیوب، پاراخودغه کروب «بو آقچهنی هدیه ایتدک، اگر ده هدیه مزنی
 قبول کورمز ایسه کز بورچ ایدوب آلوکز، و حاجت لرکده صرف ایدکزا!..»
 دیدکلرنده «بو آقچه غه سز لر بدن محتاجراقسز، اوزکده قالسون، قارچغه هیچ
 وقته چیچق اغزندن قورت آلماز؛ آرسلان، صونار تابودن عاجز قالماز»
 دیمشدر. بو کبی همتلی کیمسه، ایسکی زمانه عالمی اولمای، بلکه حاضرگی
 زمانمز ایرلرندن ایدی.

اوشنداق عجب همتلی عالم لر بو کونده اسلام مملک لرنده هم یوق دگلدر. بلکه اوز
 مملکت مزده هم کوچرگچ اولورلق ذاتلردن ایکی اوچ دانه سینی یخشی بیلکده مز.
 اگر ده ایستسه ک ایدی اسملرینی ده یازار ایدک.

اوشبو سبیلر ایچون، شاگردلک زمانه سینی الوغ غنیمت بیلوب، الله تعالی نث
 چیکسز رحمتلرندن امیدسز اولمای، بر فائده لو کشی اولوب یتشمکنی آرزو
 قیلوب، کوندن کون غیرت و همتنی آرتدرمق تیوشلی اولور.

علم تحصیل ایتکدن مانع اولغان نرسه نی همتسزلک دیمش ایدک. همتسزلک
 ایله یالقاولقبر سوزدر. یالقاولق ایسه تحصیل وقتنده دگل حتی که باشقه اشلرده
 ده، مقصوددن محروم اولمقغه سبب اولور. اوشبونک ایچون شاگردلر، یالقاولق
 اولمق شویله طورسون، بلکه یالقاولق کیتوره طورغان سبیلردن (مثلا کوب
 آشامق، کوب ایچمک کبی اشلردن ده) صاقلانورلر. یالقاولق، دنیا و آخرتده
 خیرسز بر نرسه در. الله تعالی اوز فضل و مرحمتی ایله بوندن حفظ ایتسون!
 قمرمسقه لرده اولغان اجتهاد، بال قورتلرنده اولغان غیرت ایله کسب، کورلوب
 طوردیغنده، بلکه بال قورتلرینک کوچلری ایله بو قدر آدم بالاسی فائده لنوب
 ترککک ایتدکلرنده، الله تعالی طرفندن عقل نعمتی ایله مشرف اولغان آدم
 بالاسی، اوز جنسدش لرینه آز اولسه ده فائده کیتورمای طوردیغی و یا که قائده
 کیتورر ایچون طرشمادیغی، قایسی عقللر قاشنده درست کورلور؟!..

طوقزنجی وظیفه (تحصیل نك موافق وقتلری)

آدم بالاسی ایچون علم تحصیل ایتمک وقتی بیشکدن لحدکه قدردر. یعنی هیچ بر
وقته علمدن مستغنی اولماز. اوشبونك ایچون کوچلی بر ضرورت اولمادیغی
حالده «اوقوغانم یتارا!» دیه علمدن کوکلنی آلتی مناسب اولماز. یقانه قدر علم
تحصیل ایده سن؟ دیه صوروچیلرغه عبدالله بن المبارک حضرتلری: «کیم بیلور!
بلکم اوزم ایچون فائده سی اوله حق علمنی همیشه ایشکانم یوقدر، شونی ایشتمک
امیدیه همیشه تحصیلده اولقم لازمدر» دیه جواب ویرمشدر. حسن بن زیاد
حضرتلری ده قرق یاشنده ایکان وقته علم تحصیلنه کرشمشدر.

شویله اولسه ده، تحصیل ایچون شاگردلک، یاشلک، خصوصا صبیلق
چاغلری، اڭ مناسب وقتلردر. یاشلکده آلتغان علم، تاشغه قازلغان نقش مثالنده
بتماز، اونودلماز. بو وقتلرنی غنیمت بیلورکه تیوشلی، یاشلک زمانه سی، عمرده بر
گنه کیلور. لکن بو عزتلو و قدرلو ساعتلر، اوزاق طورماز، کیدر.

اما زمانلر آراسنده تحصیل ایچون موافق اولغانلری کیچه لر و سحر وقتلری،
اوشنداق داوش و کشیلردن آلاق اولغان وقتلردر.

اونونچي وظيفه (کتاب=يازاييلک)

يازاييلک الوغ بير هنر اولديغندن باشقه، شريعت علملريني صوکلرغه قالددرغه سبب اولديغي ايچون، ثوابي بر عملدر، يازو اوگرتدکي ايله، الله تعالى حضرتي قرآن شريفده هم منت ايتشدرد. بعض خبرلرده «شهيدلرنک قانلري، عالملرنک قارالري، قيامت کوننده اولچانور. لکن عالملرنک قارالرينه اولغان ثواب آرتق اولور» دینلشدرد.

اوشبونک ايچون شاگردلر وقتده خصوصاً صبي وقتده بو هنرنی بيلورگه تيوشيليدرد. باشلاب اوقورغه کرشکاکچ ده هر اوقوغان حرفني يازارغه بيلک، و هر يازا بيلگان حرفني اوقی بيلک، فائده ليدرد. کتابلر کوچروب يازغانده (اوشنداق باصدرغان وقتده) ايری قلم، ايری حرف ايله، يخنشی کاغذکه، چيتلرينی ایرکن قالدروب يازمقی (يا که باصدرمقی)، اوشنداق خط بيرگان وقتده، قسقه سوزلر ايله مقصودنی آچيق آکلاته بيلک، يازو علمنده الوغ بر ادب، الوغ بر کالتدر. امام خليل، نازوک يازوچيني کوردکنده: «ای برادر! دنياده بر آز اولسه ده عمر سوررگه اميدک يوقی؟!» ديمشدر. ابو حنيفه

حضرتلری نچکه یازوچینی کوردکنده: «عمرک اوزون اولسه اوکنورسن، وفات اولسهک رحمت ایشتمازسون!» دیمشدر. اوشنداق عبدالله بن المبارک حضرتلری «نیندای گنه خطنی کورسه م ده، سوزندن قیاس ایله یازوچی سینک عقلی نه مرتبه ده ایدکینی آگلادم» دیمشدر. رسم خطلرنی توزاتمک، عربجه سوزلرنک مهمله و معجمه لرینی آیرمق، بیک لازمدر. بو زمانه ده گرچه ابن المبارک حضرتلری یوق ایسه ده، کیم بیلور؟ بلکه الله تعالی نک الوغ دنیا سندن باشقه لر کیلوب چقار. فرض ایتدک، یازولرنی هیچ کم کورماسون، شول وقتده هم درست یازلمقی و عرف هم عادتکه موافق اولمقی لازمدر.

کاغذ، قارا، قلم، قارا صاوت، یا کی، قرانداس قلمی، هر وقتده شاگردنک اوز یاننده هم اوز ملکی اولورغه تیوشلی. بو نرسه لرنی اوزرنده بولندرماسزلق، هنرسزلک و احملقدرد، اما کشیگه اشائحق و کشیدن صوراب یورمک، الوغ عیب و خوارلقدرد. حتی که کیسه ده قرانداس قلم ایله بر کچکنه دفتر (خاطر دفتری) بولندرمق بیک مناسبدر. چونکه بعض بیر یورگان وقتلرده، کوکل گه، گوزل نرسه لر توشه در. اگر ده شول دقیقه یازوب اشارت ایتاز ایسهک،

خاطر دڻ چڦه، و ايکنچي مرتبه کوڳلگه کلہای قالہ در. اوشنداق مجلسلرده و باشقه اورنلرده ايشتلگان مرغوب و فائده لو نرسه لرني، تيزگنه متده مذکور دڦترگه يازمق ممکن اولور. صوڳره هر کون کيچ يا که فرصت اولغان وقتده مذکور دڦتر آچلوب، هر اشارت لر حقنده تيوشلي تفتيشلرني ايتک و لازم عمللرني قيلماق تيوشلي اولور. علمک ايسه بويله آرتور و اورچر.

اوشبو سبب ايچون «قلمدن آيرله! خير ايسه قيامت کونينه قدر قلم اهلنده در.» و دخي «قولنده دڦتر اولغان کشينک کوڳلنده حکمت طورماز» ديلمشدر. ايشتلگان علملرمني اونوده من، ديه شکايت ايتکان بر صحابي گه، رسول اکرم (صلي الله عليه وسلم) حضرتلري «اوڳ قولکدن ياردم صورا!!» ديمشدر. يعني يازوب قوي ديمکني اراده قيله در. «يادغه آلتغان بر وقتده اوندولور؛ اما کاغذکه يازلغان يوغالماز» ديمشدر.

يازاييلمک، الوغ بر فضيلت اولديغي کبي استعمال ايده ييلمک هم الوغ بر هنر در. استعمال ايده ييلمک ايسه، دنيا و دين حاجتلري ايچون علملنمک، ديمکدر اما بر کيمسه ني مسخره ايدوب يازمق و يا که خورلامق، افترا و بهتان يولنده

قلبی یورتمک؛ شریعت قاشنده الوغ گاه و عیددر. بو اشلر ایسه، شاگرد
چاغنده لازم تربیه فی آلمقدن محروم قالغان کیمسه لرده کوب اولور.

بر کیمسه نڭ، خلق حضورنده، وزینی قزارتمق، دین و عادت قاراماقنده،
تربیه سزلک، یاوز و یمانلق، حساب ایدلگی حالدہ؛ کاغذلرگه یازوب ده
آخرت کونینه قدر کیکله چک خلقلرغه فاش ایتمک نڭ، نه درجه ده بوزق اش
ایدکی اوزینه معلوم اولور.

کاغذگه یازمق ایله اش تمام اولور ایسه نه اولسه ده اولور ایدی؛ لکن کل
عمللرنی، اوشنداق نه قدر اولسه ده جمله یازغانلرنی، بتون محشر خلقی حضورنده
اوقوله چق بر کون وارددر. غیبتلری یازلمش، افترا لر ایدلمش کیمسه یکلوب شول
ساعتده، الله تعالی حضورنده دعواسینی قیلور ایسه، نه صاقلارلق بر آدم اولور،
و نه قاچاچق بر اورن تابلور!.. اوشبو حکمت ایچون «قیامتده اوقورلق
نرسه لرنی، دنیاده و قتده یازمه!...» دیمش لر. افتراء، بهتان، غنیمت و مسخره
ایدوب یازغان قارالر، شهیدلر قانلری ایله اولچنمای بلکه شیطانلر عملی ایله
اولچانسه کرک.

اون برنجی وظیفه (مکتب نظاملرینه اطاعت ایتمک)

مکتب و مدرسه لر، اوشنداق شاگردلر حقنده اولغان نظاملر، زمانه نڭ موافق کوروینه هم کوچلاوینه بناء، عقل اهللری طرفندن ترتیب ایدلنه در. نظاملر سببندن آز مشقت برابرینه کوب فائده کورلور، و هر کیم نڭ حقی حفظ ایدلنور، علم نیگری هم محکم قیلنور. اوشبونڭ ایچون شاگرد اولغان کیمسه، مکتب نظاملرینه پادشاهغه اطاعت ایدر درجه ده، اداره ایدرگه تیوشلیدر.

کوزدن پیلگونلگان کوندن قالمای مکتب گه حاضر اولمق، یازده هم کوسترلگان کوندن قالمای تارالمق؛ اوشنداق هر کونده اولغان درس و استراحت وقتلرینی پیلوب طورمق؛ آشامق ایچمک، کیمک، صالمق، یقولامق، طورمق، زمانلرینی کوزاتوب، نظام اوزرنده حرکت ایتمک لازم اولور.

بو دنیانڭ طورمقی نظام ایله در. پیغمبرلر هم، دین ایله برابر نظام بیان ایتمشلدر. اسلام شریعتینڭ هر نقطه سنده نظام مذکور اولمشدر. نظام اولیه

ایدی، بو دنیا بر ساعت یاشامز ایدی. نظام اولماز، یا که نظامه رعایت ایدماز ایسه، مکتبلر مکتب اولمای بر خرابات اولور.

اوشبو سبیدن، مکتب نظاملرینه اطاعت ایتمک گوزل خلق، ثوابی عمل، دیب پیلگان کیمسه که (بالاغه)، مکتب ایشکندن آیاق آدلاب کرمک درست اولماز.

بال قورتلری، اوزلرینک پادشاهلرینه (آنالرینه) جانلرینی فدا ایدر درجه ده اطاعت ایدوب یوگردکری و کون اوزون اوچوب بال تاشدقلری حالده، دین و شریعت، ادب و تربیه، اوگرنور ایچون حاضر اولغان شاگردلر، مکتب نظامینی، استاذ و باشقه ناظر و مدیرلر امرلرینی ینگل صانارلر ایسه، اوزلرینک علم اهلی اولورغه، حتی که آدم بالاسی جمله سندن صانالورغه لیاقتلری یوق ایدکنی اثبات ایتمش اولورلر. حابوکه مکتب قاعده لرینه باش بوکمک، استاذ و معلملر، تدبیرلرینه بوی صومئق، علمنی حرمتلک و معرفت که محبت قومیقنک اثریدر.

اطاعت دیمک ایسه، کشی کوروندن قورقوب، یا که برار تورلی جزاغه
اوچرامقدن صاقلانوب، نظامچه اولمقدن عبارت اولمای، بلکه بونلردن هیچ
برسی اولمادیغی حالده، محض مکتب نظامی اولدیغی ایچون کوکل ایله محبت
ایدوب و حرمت قیلوب، اجراء ایتمکدن عبارتدر. آدمچیلک ده بودر.

اون ایکنچی وظیفه (نظافت و طهارت)

پاکلک، سلامت اولقنک برنجی درجه ده قوتلی سبیلرندندر. اسلام شریعتی هم پاکلک ایله بیورمشدر. پاکلک، درست نیت ایله اولدیغنده ثوابی بر عملدر. دنیاده اک نجس خلقلر، نظافتی مدح اینتکده لر، اوزلرندن پچراق بر قومنی کوررلر ایسه ایگراشمکده لر در.

علم بر نور اولدیغی ایچون پاکیزه سزلیک ایله مناسبتی یوق بلکه بر برینه تمام خلافدر. طش یاقده اولغان نظافت و نجسلکنک کوکل گه الوغ اثری وارددر. یونی ایسه هر کیم اوزی تجربه ایدوب بیلور.

اوشبو سبیلر ایچون، علم تحصیل اینتکده اولغان شاگردلرگه، نظافتکه عادت ایدرگه و نجسلکدن نفرت قیلورغه تیوشلیدر. شاگرد چاغنده آونغان تربیه، اوگرنگان عادت، آدم بالاسندن آیرلماز، قهرینه قدر واردر.

تنک تیرلمکدن، توزانلرنک قونوندن، خصوصاً قش کونلرنده، مکتب و مدرسه ده، تن کرلنوجان، کولک و اشطان هم قارالوچان اوله در. اگرده یونلرغه اعتبار ایدلماز ایسه، صوگراق، تنده قچورلر، قولده بچه لر، کیوملرده جانوار

و حشراتلر، ظاهر اولوب، اورچوب کوبایوب کیتهدر. بلکه بولر صوگنده بعض بر خسته لکر هم اولهدر. اوشبونگ ایچون هفته ده، هیچ اولغانده ایکی هفته ده بر مرتبه مونجه غه کروب پاکلنمک، و هفته دن قالمای کولک و اشطانلرینی آماشدرمق، لازم اولهدر. اوشنداق ساچ توبنده، قولاق ایچنده، تشرده، بارمق بوونلرنده، طرناق آستلرنده اولغان کرلرنی هر وقتده پاکلک، طرناقنی کیسوب طورمق، تیوشلی اولهدر.

رسول اکرم افندمز (صلی الله علیه وسلم) نڭ تاراغی هم کوزگیسی خواه ایوده وقتده، خواه سفرده وقتده اولسون، یانندن آیرماز ایدی. بو شیرلر ایسه البته نظافت ایچون ضرور اولور.

آش آشاغان صوگنده، قول و آغزلرنی صابون ایله یومق، مسواک هم استعمال ایتک لازم اولوب، الوغ ضرورتلر اولغانده پچراق نرسه لرگه بویالماسزلق تیوشلیدر.

پاکلک، ایسه هر وقتده یوونوب، توزانوب طورمقدن عبارت اولمای، بلکه یوولغان و پاکلنگان نرسه لرنی پاک حالنچه صاقلامقدن عبارتدر. یوقسه

اوردك قىلىندىن بىر طرفدىن يۈنۈب دە ايكنچى طرفدىن پىچرانغان كىشىگە
پاك، دىنلەمەز. بىلكە بۇنداي اشدە نە قدر صو و صابون، اوشنداق وقت
اسراف ايتىك اولغانى ايچون، بوزوق صفتلردىن صانلور.

مۇنچەغە كروب پاكلىتىمك لازم اولور دىمىش ايدىك. تىندە اولغان كرلرنى ييارر
ايچون، مۇنچەنڭ فائىدەلو ايدىكى شىبەسىزدەر. لىكن مۇنچەغە كرگان وقتدە يالكرىيا
كە كىشى اولسە ازار ايله اولورغە تىوشلى. چونكە كىشى حضورندە عورت آپىمق
حرام اولدىغى كىي كىشى عورتىنە كوز توشىمىك هم (ضرورت اولمىغاندە)
گىگىلدەر.

حالبوكە، شرىعت بىوردىغى حساب ايتىگان وقتدە دە يات كىشىلر حضورندە
يالانغاچ اولورغە مىسلمان اولغان كىشىنڭ يوزى قزارر، انصافى دە رضا اولماز.
ايمدى، حرمتلو شرىعتىمىزنىڭ بىوردىغى (خصوصا بونڭ كىي مىشتىسىز
بىوردىغى) اورنىنە كىتورماي قالورغە، نىنداي مىسلماننڭ وجدانى و انصافى رضا
اولولر؟!....

ابو حنیفه حضرتلری، مونچهغه کردکنده بر مجنون هم کلوب کرمش. مجنون ازارسز اولدیغندن ابو حنیفه حضرتلری ایکی کوزینی محکم یومش. بونی کوروب مجنون ده «یا امام! چقان صوقرایدک؟» دیه صورمش. امام حضرتلری هم جوابنده «الله تعالی حضرتی سنک پرده گنی یرتقاندن بیرلولا!...» دیمشدر.

ازار استعمال ایتک شهر مونچهلرنده ده، اول و قریه مونچهلرینده ده ممکن و ینگل بر اشدرد. شاگرد وقتده بوگار عادت ایتک تیوشلی. بشر بن الحرث حضرتلری «بر کیمسه نك بالقی یالکز بر آلتون اولوب ده، مونچه ده آلاق یوونور ایچون، شونی ویرر ایسه، آقچه سینی اسراف ایتدی، دیورگه ممکن اولماز» دیمشدر. بشر حضرتلری کبی تاو لگینه ایکی کیسک اکمک آشامقنی ده اسراف دیه قورقونغان کیمسه نك بو مسئله ده بویله بیان ایتکی، اعتبارغه آلنورغه تیوشلی بر سوزدر.

شریعتنك بعض بر مشقتسز، لکن تیوشلی، مسئله لری حقنده بزده اعتبارسزلق شایع اولمشدر. جیولشوب ازارسز مونچهغه کرمک هم بونك برسیدرد. اما باشقه مسئله لر حقنده هم حرمت و اعتبارمز لازم درجه سنده دگلدر. لکن

پيلورميسز بونڭ سېي نه در؟!... سېي ايسه هيچ شېبه يوق، بو مبارک دين،
يزکه آتا و بابالرمزدن ميراث اولوب قالديغيدر. اگر ده بز، بو يولنى اوز
اجتهادمزنى صرف ايدوب تابقان اولسهق ايدى، بو حرفينى يوز آلتون حساب
ايدر، آزغنه نقطه لرينه وارغانچه کمال شوق و محبت ايله اداء قيلور ايدک. آدم
بالاسى کوب و قتده ميراث مالينڭ قدرينى بيلماز، جان تيرلرينى چقاروب
تابقان دولتى برابرنده هيچ و قتده طومناز. بو خصوصده کوب سوزلر يازار و
کوب عبرتلىر کوچرر ايدک، لکن يازدقلىرمز هم يتار.

اون اوچونچى وظيفه (اقتصاد)

اقتصاد، طوته بيلمك ديمكدر. قولده كوبى آرمى اولغان آقچه يا كه باشقه نرسه لرنى، اسراف ايله سارانلقغه كرماي عادت اوزرنده صرف ايتك، فقيرلك و محتاجلقدن صاقلای طورغان نرسه لرنك برسيدر. «اقتصاد اوزرنده دنيا كوتكان كيمسه فقير اولماز» دینلشدر.

آشامق ايچمك، كيمك صالمق، و باشقه طورمش يورمش اسبابلرنده اعلالرنى و آغر بهاليلرنى استعمال ايتك، هر نه قدر شريعت حكمنچه حرام دگل ايسه ده، «بورغانكه كوره آياق اوزات!» سوزنچه عمل ايدلنسه، بار اولغانلرنى يئشى غنه تريه لب استعمال ايدرگه نفسى عادتلندرلنسه، كشي قولنده اولغان نرسه لرگه طمع ده ايدلماز، كوگل ده خوش اولور. يوقسه، قولده اولغان قدرگه رضا اولغان كيمسه نك نفسى، بتون دنيا مالينه قناعت ايتماز، طويدرماز.

شاگرد وقتده اقتصادغه عادت ايتكان كيمسه لر، دنياغه چقغان صوك هم اوشبو عادتلى اوزرنده اولوب، ايركلك و بايلىق ايله عمر ايتدكلرى، تجربه ايله بيلنمشدر.

هر کورلگانی آورغه، هر کوکل گه کلگانی آشار ایچارگه، کیوم صالومده
قزان خلقینه یاررگه، پادشاهلر یایلغی یتماز؛ شاگرد یایلغی نیچوک یتشسون؟!...
تن سلامت، جان راحت، کوکل تنچ اولسه، شادلنوب قووانوب، تحصیلده
اولورغه تیوشلی. علم اولسه کیوم تابلور.

کמוש ساعتلرنی کیسه لرینه صالغان، زینت سوگان خاتونلر مثالنده چوقلی
چلبزلرنی کوکرکلرینه آسقان، کوب شاگردلر کورله در که خزینه لری تفتیش
ایدلنسه، هیچ شی تابولماید. تکلفسزگنه کیوملر کیکان شاگردلر، طوغری
کله در که خزینه لری علم، ادب، انصاف، ایله طولغان اوله در.

اون دورتيجي وظيفه (هنر=صنعت)

حرمتلو پيغمبرلر (عليهم السلام) حضرتلري، قول كسبلري ايله آشادقلري، و اوز هنرلري ايله ياشادقلري، معلومدر. بوني ايسه اوزكڙ هم گڭابلرده اوقوب پيلورسز، يا كه اوقوب بيلگاندرسز.

اوزمزنڭ پيغمبرمز محمد (صلى الله عليه وسلم) حضرتلري، بو مرتبه ده اولغان عزت و حرمتي ايله، چيتكلريني، باشمقلريني يامار، يورت خدمتلريني قيلور، سفرنده آش پشروچي صحابه لرگه (كشي اشلگان وقتده تيك طوررغه ياراتماين) ديه، اودونلر جيوب (قوري اولن و قورايلر) كيتوررايدى. هنرسزلك سببندن آدم اوغلى، دنيا ده طورمق ايچون دگل، بلكه جانندن بوش قالغان قالوبنى، صاقلار ايچون هم چاره بوله آماز!...

هنر ايله كسب، فرضلرنڭ صوگنده فرض بر اشدرد. هنرچان كيمسه، كشي قولنده اولغانغه طمع ايتماز، اوزيني و اهلينى راحت راحت طويدرد، چيتلردن صورارغه ده محتاج اولماز.

رسول اکرم افندمز (صلی اللہ علیہ وسلم) حضرتلری «اوزینک قول کوچی ایله تابقان مال مرتبه سنده خیرلی مالنی هیچ کیمسه تابا آماز، اللہ تعالیٰ نڭ پیغمبری داود (علیه السلام) ده، اوزینک قول کوچندن تربیه نور ایدی» دیمشدر.

مأمون خلیفه: «کشی یا مأمور، یا سوداگر، یا هنرچی، یا ایگنچی اولسون! بوندن باشقلر آدملر اوستینه یوک اولورلر» دیمشدر. بعض کیمسه لر «دنیا نڭ طورمشی علم هم کسب ایله اولور: اگر ده بن، توکل زهدلکنی اختیار ایتدم، ديه علم ایله کسبنی قویار ایسه نادانلق ایله طمع چوقرینه دوشب هلاک اولور» دیمشدر.

عمر (رضی اللہ عنه) حضرتلری «ای اللہ! بگا رزق ویر! ديه، ایوده تیک یاتمه کړ! بیلهاسیزی؟ کوکدن آلتون ده یاوماز کوش ده!» و دخی: «بر کیمسه نی کوروب یخشیغنه اخلاص قویام، لکن هنری یوق ایدکنی بیلور ایسه م اخلاصنی آلام» دیمشدر. «قرآن شریفنی آچوب قویام ده، کون اوزون اوقیم»

دیگان بر کیمسه گه حسن بصری حضرتلری: «قرآنی ایرته هم کیچه ده بر مقدار اوقوسه ک یارار، کوندوزنده کسب ایت!» دیمشدر.

زمانه لرنده، خصوصا مملکترنده خلقدن آیلوب، قرلرده، تاو تاش آرالرنده، پرده لنوب، قاجوب عمر ایتک ممکن اولدیغی حالده، مرتبه لری الوغ اولغان اسلام عالم لری، همیشه صنعت اهلینی و هنری کیمسه لرنی مدح ایدرلر، و اوزلری همیشه خلقغه کوچرکچ اولوب، کس و اش ایله مشغول اولورلر ایدی. یالقاولق و هنرسزلک، کشی قولینه قاراب طورمقلق، بیک نچار خلق ایدکنی دنیاغه فاش ایدرلر ایدی.

ایمیدی، بزنگ بو زمانمز، خصوصا بو مملکت مزده، کسب و صنعتسز، بر ساعت یاشامق ممکن دگل ایدکی معلومدر. مال و بایلقغه محتاجلق ده کاملدر. شول جهتدن تمام محنت و لذت ایله کسب ایتک، اوستمزده الوغ بورچ اولسه کرک. مال اولور، دولت تابلور ایسه ضرر ایتماز. الله تعالی حضرتینه، مال حسابینی ویرمک کیم بیلور؟ بلکه فقیرلک حسابینی ویرمکدن ینگل اولور. دشمنلرغه

دولتی میراث قالدروب کیتمک، دوستلرغه محتاج اولوب، یوز قزارتوب
یورمکدن یخشیراقدیر.

بایلق ایله صدقه و احسان ایدلنور، مدرسه و مکتب بنا قیلنر، شاگرد و معلملر
تریبه ایدلنور، دین و شریعت یولینه ویرلور؛ اما فقیرلک ایله نیندای ایزگولک
تابلور؟!...

پاراخود تیمور یوللر، تلغراف و تیلفونلر، ماشینه و الکتریقلر، عالمی شول قدر
باشقه لندردیلر که، بیان قیلورغه قلنک کوچی یتماز. بشیوز یل مقدم وفات
اولغان بابالرمز، ممکن اولوب ده (بلغار) یا که (قزان) مقبره سندن طوروب،
دنیاه کیرو قایتوب کیلسه لر ایدی، اوزلری آیرلغان دنیاغه تمام باشقه اولغان
ایکنچی دنیا کلدکنی اعتقاد ایدرلر ایدی.

بو سوزلردن مقصود ایسه: شاگردلر، آخرت ایچون دین علمینه؛ دنیا ایچون هنر
علمرینه محبت ایدوب باررغه، تیوشلی ایدکینی بیان ایتمکدر.

شاگردلک زمانه سینک جمله ساعتلی و دقیقه لری، تحصیل ایله اوتماز. بلکه
بعض بر بوش کونلر حتی که بوش آیلر اولنور. اگر ده اوشبو وقتلرده بعض بر

مناسب هنرلرنی اوشنداق حاجت اوتار قدر اولسه ده روس لسانینی، اوگرلنور
ایسه فائده سز اولماز. هنر آشارغه صورامز، آشارغه ویرر دین علمدن باشقه
آخرت؛ هنردن باشقه دنیا، توزوک اولماز. اما دنیاسی توزالمگان کشینک آخرتی
هم توزالمگانی ده خاطردن چقماسون!... «گویا ایرته گه اوله چک کبی آخرتک
ایچون عمل ایت! بیك یل طور اچق کبی دنیاك ایچون عمل ایت!» دیگان
سوزنك بر حرفی یوز آلتوندر.

یکله چک کونلر کژده بلکه بو سوزلر کرک اولور دیه، سزگه بو کوندن سویلاب
قویدق. قولاقغه کرگان سوز، تیز اولمازسه ده بر وقتده کوکله گه هم کرر.

اون بشنچی وظیفه (حسن خلق)

کورکام خلق (حسن خلق) نځ یخشی ایدکنی کورکام خلقلی اولورغه تیوش ایدکینی، بتون دنیاده اولغان عقللی کیمسه لر، هر وقته اقرار ایتکده لدره. بو خصوصده ایتولگان سوزلر؛ یازلغان ځاابلرنځ صان و حسابی یوقدر.

اوشبو شاگردلک کونلرځوده، (ان شاء الله تعالی) اخلاق درسلی اوقومقده درسز، اوقومق الوغ غنیمت، اوقوب بیلگانلر ایله عمل ایتک، زور بخت و فضیلتدر. شونځ ایچون، اوقوغان صوځ عمل ایتک اجتهدانده اولورغه تیوشلیدر.

رسول اکرم (صلی الله علیه وسلم) حضرتلرینځ کورکام خلق خصوصنده «آدملرنی مالکڑ ایله رضا قیلورغه قدرتکڑ یتشماز، لکن خلقکڑ ایله رضا قیلورغه طرشوگڑ!» دیگان سوزندن باشقه بر سوزی اولماسه ایدی، کورکام خلقنځ شرافتینی اثبات ایچون بزرگه یتار ایدی. حابوکه بونځ قیلندن دخی نیچه وعظ و نصیحتلر ایتشدر که جمله سی حدیث ځاابلرنده یازلمشدر. رسول اکرم

افندمزىنڭ اوز خلقىنىڭ نه روشده اولدىغى سىر ئاڭلارنىڭ كورۇپ آڭلامى،
بىزنىڭ ئىچىن الوغ درس و بهالى عبرتدر.

تاش يوره كىر، قاره كوڭلار، كوركام خلق حضورنده يوشارلار، اطاعت قىلورلر.
دشمن هم دوستنى رضا ئىچىن كوركام خلقدن اوتكن قورال دنياده يوقدر.
اوشونىڭ ئىچىن بو فضلتلو اولغان، كوركام خلقنى شاگرد و قتده عادت ايدىرگه
تيوشلى. كوب عيب اشلىر اولور، نادان كيمسه لردن كوردىكندە (بيلماي) ديه،
عفو هم ايدلنور. لىكن اوقوغان كيمسه لرده اولدىغىندە آز عيىلر ده كىچىلنماز؛ اما
بوزق خلق اولور ايسه هيچ عفو اولنماز.

كىله چىك عمرلرگىده، كرك الوغ عالم كرك مشهور بر محرر (يازوچى) كرك
ماهر سويلوچى (خطيب)، كرك سوداگر، و باشقه؛ انخصل ايسىتسه كرك كيم
اولسه كرك ده اولوك، لىكن حسن خلقدن بر قارش چيت كه چىقما كرك!... حسن
خلق ايله آز علم ده كوب، قسقه عمر ده اوزون، اولور.

تقوالق، اشدە سوزده راستلق، صبر ایتک، ثباتلی اولق، تواضعلی اولق، یالونق
(تملق)، هر اشدە کیگاش ایتک، سلامتلکنی صاقلامق ایچون اعتبارلی اولق،
جمله سی کورکام خلق اولوب، خصوصاً شاگردلر ایچون کرکلودر.

اوقومقده اولغان کتاب و فنلردن، اوشنداق معلم و استاذلردن یالقما ی و
اخلاص آلمای، همیشه راحت راحت، اجتهاد ایتک لازمدر. اوشنداق دنیا
مشقتلری طوغری کلدکنده آرتق قایغورمای، صبر قیلورغه؛ اشرلنی الله
تعالی گه تابشروب، اوز اوزینی یورته ییلورگه تیوشلیدر. بر عقللو کیمسه دن:
«بهادر (باتور) کیم؟» دیه صوردقلرنده «بر ساعت صبر قیله آغوچی!» دیه
جواب ویرمشدر. ایمدی، بر ساعت صبر ایتکان کیمسه بهادر اولور ایسه، نیچه
و نیچه یلر صبر ایدوب، همیشه تحصیل یولنده یورگان شاگردلرنی مدح ایدرگه
سوز تابولماز.

علم، آدم بالاسی ایچون الوغ سعادت اولور ایسه، البته مختسز و مشقتسز
حاصل اولماز. مقصودلرغه، محنت کویری آرقلی بارلور. لکن شاگردلک
مختلری، باشقهلرغه قیاس ایدلماز. شاگردلک مختلرینه راحتلر طوتاشوب

کلمکده ایدکینی صبر ایدوچیلر تجربه ایدرلر. وقتی اوتکان صوڭ شاگردلک
 محنتینی فرکلب، شادلنغان هم شول کونلرنی صاغنامغان کیمسه اولماز.
 تقوالق، (گاهدن صاقلانمق) آدم، بالاسی خصوصاً شاگردلر ایچون، امثالی
 اولغان بر زینتدر. هر ایزگولک؛ تقوالق ایچون اولور. تقوالق هر یخشیلقنڭ
 نیگیزیدر، تقوالق ایله تحصیل ایتکان علم فائده لو و مبارک اولور.
 اولگی زمان شاگردلری، غیبت سویلامازلر، سوز یورتمازلر، کشتی مسخره
 قیلمازلر، کوب آشمازلر، کوب یوقلامازلر، حتی که بازار نرسه لرینی تناول
 ایتمازلر ایدی. فاسقلر ایله قتناشمازلر، فرض، واجب، سنتلرگه رعایت ایدرلر،
 دنیا و آخرت کرکلری خصوصنده دائم الله تعالی که دعا ده اولورلر ایدی.
 کرگان یولده ثباتلی، تحصیلگه مانع اولغان نرسه لرگه قارشو طوررغه قدرتلی
 اولمق، شاگردلکنڭ شرطندندر. تواضعی اولوب، لازم وقتنده حتی که یالونمق
 هم شاگردلر ایچون تیوشلیدر. آرتق یالونمق (تملق)، هر وقتده نچار خلق اولدیغی
 حالده، علم ایستمک خصوصنده اولغانی گوزلدلر.

الوغ و چچوک اشلرده، استاذلرغه كيگاش ايتك، و آنلر طرفندن كوسترگان يول ايله يورمك لازم اولور. عقل و بيلهكده، رسول اكرم افندمز حضرتلرندن آرتق كشي اولماديغي حالده، مشورت ايتك ايله بيورلمش ایدی. شونك ايجون حتی كه يورت كركرلنده صحابه لرگه مشورت قيلور اولمشدر. علم تحصیل ايتك، اشلرنك الوغسی و مقصودلرنك ده اك عزيزيدر. بونك اك چككنه حساب ايدلگان نقطه لرنده ده، عقل اهللرينه، خصوصا معلم و استاذلرغه مشورت ايله عمل ايتم تيوشليدر. شاگردينك مشورت ايدوندن هيچ كيم تارلماز. مصلحت اولغان نرسه ني تلقين ايتك احتمالی ده استاذ ده اولماز. كوركام خلق طوغرسنده سوز كوب اولور. لكن شاگردلر ايجون بيك كرک اولغانلرينه بزه بو رساله نك باشندن آخريته قدر بولغان سوزلرمز ايله اشارت ايتدك.

كيسه ويانچقلرده، آلتون كموش اولغانليق، عارلك يا كه بلا و قضا دگلدر. لكن كوگللرده، حسن خلق ايله علم اولغانلق هم عارلك هم الوغ بلا حساب ايدلنور.

خاتمه

الله تعالیٰ حضرت قی جملہ مزگہ، هر وقتده تقوالق، رضا هم آچو وقتلرنده درست و طوغری سوزلیک، بایلق و فقیرلک وقتلرنده ثبات و صبرلیق احسان ایتسون!

آخری جنت اولور ایسه، نه اولسه ده خیر؛ آخری تموغ اولور ایسه نه اولسه ده شر (یاوز ویات) دره جنتدن باشقه اولغان نعمت نه اولسه ده نعمت دگلدر؛ اوتدن باشقه اولغان نیندای گنه آورلق اولسه ده ینگلدر. اوز عیبی ایله شغللنگان کیمسه کشی عیبی کوررگه وقت تابلهاز؛ الله تعالیٰ نك قسمتینه رضا اولغان کیمسه، دنیا ایچون قایغورماز. کشی پرده سینی یرتقان کشینک اوز پرده سی یرتلنور. کشی ایچون قازوغان چوقرغه اوزی توشمای قالماز. اوز خطاسینی اونودوچی، کشی خطاسینی کوروچان اولور. عقلینه اشانغان کیمسه یاگلشور. تکبر کشی خوار بولور. فقیرلکنک زینتی صبر، بایلقنک زینتی شکر در سلامتک بایلق؛ ادبلیک کمال؛ توبه ایتک سعادت؛ کورکام خلق یخشی ایدشدر.

(بتدی)